

การพัฒนาผู้นำทะเลสาบสงขลา

ภายใต้การสถาปนาวาทกรรมใหม่ : ภาคส่วนของคนวรรณกรรมภาคใต้

.....
มาโนช ดินลานสกุล*

หนึ่ง, ความนำ

ทากคำกล่าวทำนองที่ว่า “ประชาชนนั่นแหละ เขามีความรู้ เขาทำงานมาหลายชั่วคนแล้ว เขาทำกันอย่างดี เขามีความเฉลียวฉลาด เขารู้ว่าตรงไหนควรทำกิจกรรม เขารู้ว่าที่ไหนควรเก็บรักษาไว้...” (สุเมธ ตันติเวชกุล ๒๕๓๖ : ๑๕) หรือ “ชาวบ้านมีศักยภาพ มีภูมิปัญญา และมีใจมุ่งมั่นที่จะแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของเขา ตลอดจนห่วงใยบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อม ที่เขาเห็นความสำคัญได้อย่างน่าชื่นชม...” (เอกวิทย์ ณ ถลาง ๒๕๔๓ : ๑๒๖) เป็นคำกล่าวที่อยู่เบื้องหลังการกำหนดวาทกรรมการพัฒนาในยุคเริ่มต้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๐๔ ปัญหาความ

* อาจารย์ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

ยุ่งยากทั้งหลายที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะ ปัญหาสภาพแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติล่ม สลายหรือเกือบล่มสลายก็จะไม่เกิดขึ้น หรืออาจจะ เกิดขึ้น แต่ก็ไม่รุนแรงจนเกินเหตุเยี่ยงที่เป็นอยู่ใน ปัจจุบัน ทั้งนี้เป็นเพราะว่าวาทกรรมการพัฒนาใน ยุคนั้น “ไม่เชื่อว่า ‘ชุมชน’ มีศักยภาพหรือพลังในตัว เอง ในการจะขับเคลื่อนเปลี่ยนแปลงตนเองให้ดีขึ้น จากภายใน แต่จะต้องอาศัยความช่วยเหลือจากพลัง ภายนอก (รัฐ) ไปช่วยโอบอุ้มและผลักดันให้เกิดการ เปลี่ยนแปลง ภาพของชุมชนจึงเป็นภาพของพื้นที่ ทางภูมิศาสตร์ในเขตปริณิณทลที่ห่างไกลความ เจริญที่ ‘หยุดนิ่ง’ และ ‘ล่าหลัง’” (จามะรี เชียงทอง ๒๕๔๓ : ๓) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่ง ชาติ ดังกล่าวตั้งแต่ฉบับที่ ๑ จนถึงฉบับที่ ๖ (สิ้นสุด ในปี พ.ศ.๒๕๓๔) จึงดำเนินการไปภายใต้อำนาจของ วาทกรรมดังกล่าวซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนา กระแสหลักของโลก มีประเทศมหาอำนาจหลัง สงครามโลกครั้งที่ ๒ คือ สหรัฐอเมริกา โดยการนำ ของประธานาธิบดีแฮร์รี่ ทรูแมน ได้พยายามจะนำ แนวทางดังกล่าวเบียดแทรกเข้าไปครอบงำประเทศ โลกที่สามหรือด้อยพัฒนาในขณะนั้น (ตามความ เชื่อของแนวคิดดังกล่าว) ในนามของความช่วย เหลือ เพื่อให้ประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลายเปลี่ยน โฉมหน้าไปตามตัวแบบที่เรียกว่า “ความทันสมัย” (modernization model) ซึ่งต้องอาศัยการสร้าง ความเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นพื้นฐาน โดยรัฐและ องค์กรจัดตั้งของรัฐเป็นผู้ดำเนินการแบบเบ็ดเสร็จ ครอบคลุมทั้งประเทศไทยด้วย

การดำเนินการของรัฐบาลเผด็จการทหาร ในขณะนั้น ได้ทุ่มทุนเพื่อการพัฒนาโดยเน้นการ เจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลักชัย ทรัพยากร ต่างๆ ถูกนำมาใช้เป็นฐานในการพัฒนาขนาดใหญ่ โดยเฉพาะการสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ (infrastructure) เช่น ถนน ไฟฟ้า ชลประทาน สื่อสาร เชื้อน ท่าเรือ เป็นต้น ในห้วงเวลาประมาณ สามทศวรรษ ได้สร้างความทันสมัยขึ้นมาอย่าง ชัดเจน ทว่าในอีกด้านหนึ่งก็ได้สร้างความเสียหาย แก่สิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรงเช่นเดียวกัน ผู้ที่ได้รับผล กระทบโดยตรงย่อมหนีไม่พ้นประชาชนที่อาศัยอยู่ และใกล้ชิดกับสิ่งแวดล้อมนั้น และในภาพรวมรัฐก็ เริ่มรู้สึกได้เหมือนกันว่าประเทศกำลังมีปัญหาเรื่อง สิ่งแวดล้อม การรวมตัวกันของผู้ได้รับผลกระทบ โดยตรงในชุมชนต่างๆ ก็เกิดขึ้น และกระจาย กว้างขวางออกไปทุกที่ โดยมีนักวิชาการในสถาบันการ ศึกษาเป็นแนวร่วมอยู่อย่างใกล้ชิด รวมทั้งองค์กร พัฒนาภาคเอกชนทั้งในและนอกประเทศที่เล็งเห็น ความรุนแรงของปัญหา ได้มีการเคลื่อนไหวเพื่อ ปกป้อง ดูแลสิ่งแวดล้อมในชุมชน และเรียกร้องให้ รัฐหันมาให้ความสำคัญต่อปัญหา หลายครั้งได้สร้าง ความขัดแย้งให้เกิดขึ้นในสังคม จนเป็นเหตุให้รัฐ ต้องทบทวนวาทกรรมการพัฒนา ซึ่งได้ยึดถือมา ยาวนานร่วมสามทศวรรษ ให้สอดคล้องกับความ เป็นจริงที่ดำรงอยู่ในปัจจุบัน มิฉะนั้นปัญหาในสังคม จะยิ่งแผ่ขยายและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เพราะวาท- กรรมการพัฒนาแบบเดิมกำลังถูกท้าทายอย่างหนัก จากประชาสังคม (civil society) โดยมีเป้าหมายอยู่

“ ในห้วงเวลาประมาณสามทศวรรษ ได้สร้าง ความทันสมัยขึ้นมาอย่างชัดเจน ทว่าในอีกด้าน หนึ่งก็ได้สร้างความเสียหายแก่สิ่งแวดล้อมอย่าง รุนแรงเช่นเดียวกัน ”

ที่การโค่นล้มถอนรากวาทกรรมการพัฒนาแบบเก่า ให้สูญพันธุ์

สอง,-การก่อตัวขึ้นของคณะผู้สถาปนาวาทกรรมใหม่ : ผลพวงจากสามทศวรรษอันยาวนาน

สามทศวรรษอันยาวนานนับแต่เริ่มมีการสถาปนาวาทกรรมการพัฒนาของรัฐ ซึ่งปรากฏเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนด้วยอำนาจของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๔ เป็นต้นมา จนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๖ (สิ้นสุดเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๔) สามารถมองผลที่เกิดขึ้นได้สองด้าน กล่าวคือ ด้านหนึ่งเป็นช่วงเวลาอันเจ็บปวดที่ยาวนานมากของประชาชนที่ถูกยึดเย็ดและแย่งชิงสิ่งต่างๆ อย่างไม่เป็นธรรม อีกด้านหนึ่งนั้นเป็นช่วงเวลาแห่งการเรียนรู้ความผิดพลาดที่ยาวนานมากเช่นกัน ทั้งในส่วนของรัฐและประชาชนเกี่ยวกับการพัฒนา ทั้งสองด้านต่างมีความสัมพันธ์กันอยู่อย่างกลมกลืน และเป็นเหตุเป็นผลต่อกันในแง่การตรวจสอบวาทกรรม การพัฒนากระแสหลักที่ยึดพื้นที่อยู่ในช่วงเวลาดังกล่าว นั่นคือ อย่างน้อยที่สุดก็ทำให้ต่างก็เข้าใจโลกการก่อตัวและปฏิบัติการนิยามความหมายรวมทั้งขอบข่ายของอำนาจไม่ว่าในด้านความคิด สถาบันรองรับ หรือรูปแบบปฏิบัติการของแต่ละความหมาย ซึ่งทำให้สามารถแสวงหาแนวทางเพื่อเปิดพื้นที่ทางความคิดแก่วาทกรรมทางเลือกที่ถูกกดทับ ให้มีสิทธิในการแถลงความหมายได้มากขึ้น (ศุภชัย เจริญวงศ์ ๒๕๔๔ : ๒๐) ประกอบกับในช่วงหลังปี พ.ศ. ๒๕๒๓ วาทกรรมการพัฒนากระแสหลักของโลกถูกท้าทายโดยนักวิชาการที่มีแนวคิด “หลังสมัยใหม่” (Postmodern) โดยเฉพาะมิเชล ฟูโก (Michel Foucault) ได้ตั้งคำถามเกี่ยวกับความจริง

ของการพัฒนา เพราะเขาเชื่อว่าความจริงนั้นเป็นแต่เพียงสิ่งที่ถูกกำหนดขึ้น โดยอาศัยปฏิบัติการทางอำนาจเป็นตัวสร้างความชอบธรรม เช่น ที่รัฐบาลของไทยได้กระทำตลอดมาในช่วงสามทศวรรษดังกล่าวแล้ว เมื่อเป็นเช่นนี้จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่วาทกรรมการพัฒนาแบบเก่าจะถูกท้าทายโดยผู้ได้รับผลกระทบจากวาทกรรมนั้น และมองเห็นว่าความจริงของการพัฒนาต้องเป็นอีกอย่างหนึ่ง นั่นก็คือ ได้เกิดความพยายามที่จะสถาปนาวาทกรรมการพัฒนาใหม่ขึ้นมาจากการค้นพบ ต่อสู้ เรียนรู้ และถูกกระทำมาตลอดสามทศวรรษ

ความจริงที่ค้นพบได้จากสามทศวรรษดังกล่าวนี้ ได้มีการกล่าวถึงอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน เป็นความจริงที่ได้รับการพิสูจน์และตรวจสอบแล้วด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ และรวมทั้งข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ยืนยันอยู่แล้วอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติว่า ด้วยอำนาจของวาทกรรมการพัฒนาแบบเก่าได้ทำลายสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติลงไปอย่างมโหฬารจนถึงขั้นวิกฤต เพราะสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นที่ดิน ป่าไม้ และน้ำ มีมูลค่าและกลายเป็นสิ่งที่เรียกว่า “ทรัพยากร” ตามความหมายทางเศรษฐศาสตร์ไป (ชูศักดิ์ วิทยาคัด ๒๕๔๓ : ๑๓๕) ตามแนวคิดของวาทกรรมการพัฒนาแบบเก่า ทรัพยากรนั้นจึงถูกใช้เป็นฐานอย่างหนักหน่วงเพื่อการผลิตในภาคอุตสาหกรรม ตลอดสามทศวรรษของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ ถึงฉบับ ๖ จึงได้มีความพยายามที่จะสร้างความสำเร็จขึ้นมาใหม่ เพื่อให้การพัฒนาเปลี่ยนทิศทางรูปแบบและวิธีการให้สอดคล้องกับสภาพที่เป็นอยู่จริง อย่างน้อยก็ส่งผลให้รัฐหันมาสนใจและสร้างสัมพันธ์กับชนบทมากขึ้น เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้นในการพัฒนา รวมทั้งรัฐได้ค้นพบว่าการพัฒนาแบบเดิมที่ละเลยประวัติศาสตร์ชุมชนวัฒนธรรม ชาติพันธุ์ และภูมิปัญญาของชุมชนนั้น

“

**ด้วยอำนาจของวาทกรรม
การพัฒนาแบบเก่าได้ทำลายสิ่งแวดล้อม
ทางธรรมชาติลงไปอย่างมโหฬาร
จนถึงขั้นวิกฤต เพราะสิ่งแวดล้อม
ทางธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นที่ดิน ป่าไม้
และน้ำ มีมูลค่าและกลายเป็นสิ่งที่
เรียกว่า “ทรัพยากร” ตามความ
หมายทางเศรษฐศาสตร์ไป (ยุคถัด
วิทยาคัก)**

”

สร้างปัญหาเชิงซ้อนขึ้นมามากมาย จากทำที่ที่
เปลี่ยนไปของรัฐทำให้เกิดการแนวทางใหม่ขึ้น
มามากมายในการพัฒนา โดยอาศัยการเรียนรู้
ประสบการณ์ ชะตากรรมหรือปัญหาผลกระทบที่ได้
รับจากวาทกรรมการพัฒนาแบบเก่าเป็นกลุ่มความ
คิดย่อย (segment) ทั้งความคิดการพัฒนาเศรษฐกิจ
เดิม การพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม การพัฒนาแบบ
ผสมผสาน การพัฒนาแบบยั่งยืน (ศุภชัย เจริญวงศ์
๒๕๔๔ : ๕๙) อย่างไรก็ตาม ความคิดทั้งหลายที่เกิด
มีขึ้นมานั้นล้วนเป็นเหตุให้ทั้งสองฝ่ายต่างใช้เป็น
ข้ออ้างเพื่อความมั่นคง ความชอบธรรมในวิถีชีวิต ใน
สัดส่วนที่แต่ละฝ่ายเห็นว่าจะไม่ละเมิดสิทธิประโยชน์
ที่พึงมีพึงได้พึงเป็น เป็นการเรียนรู้ที่นำมาสู่การอยู่
ร่วมกันได้อย่างเป็นมิตรมากยิ่งขึ้น แม้ว่าถึงที่สุด
แล้วฝ่ายที่เคยถูกกระทำมายาวนานจะยังอยู่ภายใต้
โครงข่าย อำนาจของรัฐ แต่ก็มี ความผ่อนคลายเป็น
มีพื้นที่ทางความคิดในการจัดการสิ่งต่างๆ มากกว่า
เดิม เมื่อมาถึงวันนี้จะเห็นว่าการก่อตัวและปฏิบัติ
การนิยามความหมาย รวมทั้งขอบข่ายของอำนาจไม่

ว่าในด้านความคิด สถาบันรองรับ หรือรูปแบบ
ปฏิบัติการเริ่มมีความชัดเจน มั่นคง สามารถเปิด
พื้นที่ในสังคมได้อย่างกว้างขวาง นับแต่วาทกรรม
ใหม่นี้สามารถต่อสู้อาจรัฐยอมเปิดพื้นที่ให้อย่างเป็นทางการ
อย่างน้อยก็ได้มีการบรรจุแนวการพัฒนา
แบบยั่งยืน (Sustainable Development) ปรากฏ
ชัดเจนอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่ง
ชาติฉบับที่ ๗ (เริ่มต้น พ.ศ.๒๕๓๕) และมีความ
ชัดเจนมากยิ่งขึ้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติฉบับต่อมา ประการสำคัญก็คือกฎหมาย
รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน พ.ศ.๒๕๔๐ ได้บัญญัติ
เอาไว้ในมาตรา ๖๐ เรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการ
บำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร
ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ซึ่ง
ไม่เคยปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์การเขียน
รัฐธรรมนูญของประเทศไทย นั่นหมายความว่า
วาทกรรมการพัฒนาแบบใหม่ได้รับการสถาปนาขึ้น
มาอย่างสง่างาม ซึ่งจะได้พิสูจน์ผลแห่งความจริง
ความเชื่อตามแนวของวาทกรรมใหม่นี้กันต่อไป

จากการศึกษาเกี่ยวกับผู้สถาปนาวาท
กรรมการพัฒนาแบบใหม่ดังกล่าวนี้ พบว่ามีคน
วรรณกรรมร่วมชบวนการอยู่ด้วยอย่างเอาจริง
เอาจัง ทั้งในฐานะของคนวรรณกรรมที่เป็นสมาชิก
ชุมชน ในฐานะปัญญาชนหรือในฐานะผู้สร้าง
วรรณกรรม หรือรวมทั้งคนวรรณกรรมรุ่นใหม่ที่เป็น
ผลผลิตจากการต่อสู้เพื่อเปิดพื้นที่ให้กับวาทกรรม
ใหม่ด้วย ดังเช่นกรณีการจัดทำแผนแม่บทการ
พัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบ เป็นต้น

สาม,-บทบาทของวาทกรรมการพัฒนา แบบใหม่ : กรณีการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบ สงขลา

นับตั้งแต่ น้ำเสียงซึ่งเกิดจากความ
“ข้อใจ” ที่มีต่อทะเลสาบสงขลาได้ตั้งขึ้นอย่าง
ต่อเนื่องและยาวนาน โดยผู้คนที่เห็นเสมือนตัวแทน
ของชีวิตอีกนับล้านซึ่งอาศัยอยู่รอบลุ่มทะเลสาบ
สงขลาและกำลังมองเห็นความเป็นไปอันน่า
หวาดวิตกของทะเลสาบสงขลา ซึ่งถูกกระทำอย่าง
หนักหน่วงรุนแรง โดยเฉพาะในห้วงเวลาสามสี่
ทศวรรษที่ผ่านมา เป็นห้วงเวลาที่วาทกรรมการ
พัฒนาเพื่อสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจแผ่
อำนาจในประเทศไทยดังได้กล่าวแล้ว เป็นแนวทาง
การพัฒนาเพื่อความก้าวหน้าตามแบบ “ความทันสมัย”
(modernization model) โดยอาศัยกลไก
อำนาจรัฐทะเลสาบสงขลาเข้าหาเป้าหมาย สร้างความ
ชอบธรรมในการพัฒนาด้วยเครื่องมือที่เรียกว่า
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งเป็นที่
รับรู้กันโดยทั่วไปแล้วว่าเป็นคือ ต้นเหตุแห่งการทำลาย
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสำคัญ
ทั้งนี้ย่อมหมายถึงทะเลสาบสงขลาที่ทุกคนกำลัง
“ข้อใจ” กันอยู่ในทุกวันนี้ด้วย อาทิ.

หนึ่ง, โนราจก ชูบัว ศิลปินแห่งชาติ กล่าวถึง
“ทะเลร้องไห้” ว่า

ทะเลสาบสงขลานั้นดำไหล
เพราะไม่ที่ปากหน้าไปหาใคร
น้ำพิชภัยไหลหลังพรั่ง
ฯลฯ

งดถ่ายสายน้ำเสียทุกสิ่งสิ้น
ทุกท้องถิ่นช่วยรัฐริบจัดสรร
ท้องทะเลครวญหามานานครั้น
มาช่วยกันเข็ดน้ำตาท้องทะเล

(ยก ชูบัว ๒๕๔๖ : ๔)

สอง, ดร.เรจชัย ต้นสกุล นักวิชาการ มี
ความเห็นที่ว่า...

...ศักยภาพในการพัฒนาของทะเลสาบ
สงขลาไม่มีอีกแล้วในปัจจุบัน ไม่ควรมีการใช้
ประโยชน์จากทะเลสาบสงขลา และลุ่มน้ำรอบ
ทะเลสาบ เพื่อการพัฒนาและเศรษฐกิจแบบที่ทำ
มา (จนถึงปัจจุบันนี้) อีกแล้ว ถ้าท่านไม่ต้องการเห็น
น้ำในทะเลสาบสงขลาดำหรือเหม็นเหมือนน้ำใน
ลำคลองเตย คลองคูตะเกา ที่หาดใหญ่ ทะเลสาบ
สงขลาต้องการการฟื้นฟู ปรับปรุง การบำรุงรักษา
เช่นเดียวกับที่ชาวอังกฤษฟื้นฟูแม่น้ำเทมส์เมื่อ ๕๐
ปีมาแล้ว ต้องใช้เวลาประมาณ ๕๐ ปีเต็ม ใช้เงินนับ
ล้านๆ บาท ในการปรับปรุงสภาพต่างๆ กว่าปลา
แซลมอนตัวแรกจะว่ายกลับสู่อีก... (เรจชัย
ต้นสกุล ๒๕๓๕-๒๕๓๖ : ๕๐)

สาม, พันตรีอาคม พัตมียะ นักวิชาการ
ผู้ล่วงลับ เคยกล่าวไว้ว่า...

ทะเลสาบเราเสื่อมโทรมลงตามลำดับ
ปัจจุบันเราพบว่าทะเลสาบของเราวิปริตไปเสียแล้ว
ไม่ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกให้กับชีวิตรอบๆ ฝั่ง
เหมือนเดิม ความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำชนิดก็
ลดลง สัตว์และพืชพันธุ์หลายอย่างสูญพันธุ์ไป สัตว์
บางอย่างที่เคยอาศัยอยู่ในหรือชายฝั่งทะเลสาบ
กลายเป็นตำนานที่ไม่น่าเชื่อ ที่สำคัญที่สุด ความ
กร่อย ความจืด ความเค็มของน้ำในทะเลสาบสงขลา
ก็คลาดเคลื่อนรวนเรไปจากมาตรฐาน ทำความยุ่งยาก
นานาประการให้กับชีวิตของผู้คน (อาคม พัตมียะ
๒๕๓๕-๒๕๓๖ : ๑๒๓)

เกือบสองทศวรรษมานี้ผู้คนในบริเวณลุ่ม
ทะเลสาบสงขลาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ให้
ความสนใจและตระหนักในปัญหาของทะเลสาบ
สงขลาชัดเจนมากขึ้นตามลำดับ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะ
ได้รับผลกระทบโดยตรงในแง่การดำรงชีวิตทุกมิติ
อีกส่วนหนึ่งนั้นมีความตระหนักถึงความร้ายแรงที่

จะเกิดตามมาในอนาคตหากยังไม่คิดแก้ปัญหา และ บางส่วนแสดงความสนใจเพราะหน้าที่การงาน บังคับ จะอย่างไรก็ตาม ตลอดเวลาที่ผ่านมานั้น การแก้ปัญหาที่ยังคงเกิดขึ้นและดำเนินไปเพียงสอง ลักษณะเท่านั้น กล่าวคือ ลักษณะหนึ่งเป็นการ รณรงค์ เรียกร้องหรืออย่างมากก็แก้ไขปัญหาล้วน ย่อยในบางจุด อีกลักษณะหนึ่งเป็นการแก้ปัญหา เฉพาะหน้าให้ผ่านไปแต่ละครั้งละคราวเท่านั้น

เมื่อมาถึงปี พ.ศ.๒๕๕๖ รัฐบาลภายใต้ การนำของพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ได้มีนโยบาย ที่จะพัฒนาลุ่มทะเลสาบสงขลาอย่างเป็นระบบ กำหนดให้มีโครงการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาขึ้นอย่างเป็นทางการ โดยมี สถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่สามแห่งเป็นแกนนำคือ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ และมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ทั้งนี้ผู้จัดโครงการ ได้กล่าวว่า มีแนวคิดหลักในการจัดทำแผนแม่บท พัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เราใช้โมเดลของการ พัฒนาที่ยั่งยืน (วิชัย กาญจนสุวรรณ ๒๕๕๖ : ๖) ซึ่งการดำเนินการเพื่อให้ได้ซึ่งแผนดังกล่าวนี้ได้ใช้ วิธีการแบบมีส่วนร่วมของผู้คน กลุ่มคนจำนวนมาก และหลากหลายบทบาทหน้าที่ ไม่ว่าจะเป็นชาวบ้าน พระสงฆ์ องค์กรพัฒนาเอกชน ช่างราชการฝ่ายดี นักวิชาการหัวก้าวหน้า รวมทั้งนักเรียนและนิสิต นักศึกษามาร่วมระดมความคิดเห็น ความต้องการ แนวทางการแก้ปัญหา พัฒนา จัดการ จัดสรรต่างๆ นานาที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ รวมทั้งอาศัยผลการ วิจัยของหน่วยงาน องค์กรต่างๆ มากมายเป็นข้อมูล พื้นฐานในการกำหนดยุทธศาสตร์ และโครงการ พัฒนา การดำเนินการในลักษณะดังกล่าวนี้เป็น เครื่องยืนยันอย่างชัดเจนว่า รัฐได้ยอมรับความจริง ของวาทกรรมการพัฒนาแบบใหม่ ที่ต้องให้ความสำคัญ กับประชาชนในการมีส่วนร่วมกำหนด แนวทางการพัฒนา โดยรัฐได้วางบทบาทเป็นผู้ พิจารณาสันนิษฐาน แม้ว่าโดยความเป็นจริงแล้วการ

ที่รัฐยอมรับความจริงของวาทกรรมใหม่จะมีเหตุผล ด้านการเมืองเกี่ยวกับฐานคะแนนเสียงแอบแฝงอยู่ ด้วยก็ตาม แต่ผลประโยชน์ในเชิงพัฒนานั้นได้กับ ประชาชน ดังนั้น จึงถือว่ากรณีการจัดทำแผนแม่บท พัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในครั้งนี้เป็นการ สถาปนาวาทกรรมการพัฒนาแบบใหม่ที่ชัดเจน เป็นรูปธรรมและบูรณาการความคิดย่อยของวาทกรรม การพัฒนาแบบใหม่ที่กระจุกกระจายกันอยู่ใน ทศวรรษก่อนหน้านี้นี้ให้เป็นชุดวาทกรรมการพัฒนา แบบใหม่ที่เป็นเอกภาพยิ่งขึ้น และดูเหมือนจะเป็น ครั้งแรกในภาคใต้

อย่างไรก็ตาม เมื่อการดำเนินการในครั้งนี้ มาจากการรวบรวมแนวคิดของผู้คน กลุ่มคนมากมายหลากหลาย จนอาจจะเกิดความล้นเกินของ ข้อมูลและเกิดความขัดแย้งในรายละเอียดของแนว ความคิดย่อยๆ ดังนั้นเพื่อให้วาทกรรมการพัฒนา แบบใหม่ได้รับการสถาปนาเป็นวาทกรรมกระแส หลักของรัฐในโอกาสต่อไป จึงควรจะได้ให้ประชาชน ซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่จริงๆ เข้าไปมีส่วนร่วม ซึ่งต้อง ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างแท้จริง ไม่ใช่แค่รับรู้ เท่านั้น ต้องพูดภาษาเดียวกัน อะไรที่เป็นไปได้ให้ เอามาใช้ให้ได้จริง อะไรที่เป็นความฝันก็ไม่ต้องเอา มา (สุวิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ ๒๕๕๖ : ๑๐) เพราะอย่าง ที่ได้รับรู้แล้วว่า การล่มสลายของลุ่มน้ำทะเลสาบ สงขลา เกิดจากการพัฒนาที่สั่งตรงลงมาจากส่วน กลางไม่เคยให้ความสำคัญกับท้องถิ่น ทำให้ชาวบ้าน สูญเสียความมั่นใจ มีแต่การพัฒนาแนวใหม่ที่ให้ ประชาชนมีส่วนร่วมเท่านั้น ที่จะดึงความมั่นใจ ของชาวบ้านกลับมาได้ จึงควรต้องเปิดโอกาสให้ ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุด ที่สำคัญมากคือ ต้อง ศึกษาประวัติศาสตร์แนวใหม่ที่มองไปที่ท้องถิ่นที่มี ประชาชนเป็นผู้สร้าง ต้องคำนึงถึงความหลากหลาย ที่มีความลงตัวและเป็นเอกภาพ ต้องดูทั้งในเรื่อง ของชุมชน สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม (ยงยุทธ ชูแ้วน ๒๕๕๖ : ๑๑) ทั้งนี้เพื่อให้อาณาของ

**กรณีการจัดทำแผนแม่บทพัฒนาลุ่มน้ำ
ทะเลสาบสงขลาในครั้งนี้เป็นการสถาปนา
วาทกรรมการพัฒนาแบบใหม่ที่ชัดเจน เป็น
รูปธรรมและบูรณาการความคืบหน้าของ
วาทกรรมการพัฒนาแบบใหม่**

ลุ่มน้ำทะเลสาบพ่นคลายลงทั้งในแง่ของธรรมชาติ
และวิถีชีวิตผู้คน หรือเกิดความเปลี่ยนแปลงไปสู่
สภาพที่คาดหวังร่วมกันได้ในที่สุด

ข้อสังเกตความเป็นห่วงจากผู้รู้ที่มีความ
เชื่อมั่นในแนวทางของวาทกรรมการพัฒนาแบบ
ใหม่ทั้งหลาย ล้วนเป็นความปรารถนาดีและความ
พยายามที่จะให้การยึดพื้นที่ของวาทกรรมแบบใหม่
มีความสมบูรณ์ตามที่ควรจะเป็น และเป็นการ
ดำเนินการที่พยายามประสานความร่วมมือเพื่อนำ
ไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง ซึ่งนั่นเท่ากับว่า
ความจริงของวาทกรรมแบบใหม่จะสำแดงอำนาจ
กดดันทำลายล้างความจริงของวาทกรรมการพัฒนา
แบบเก่าที่ยังหลงเหลืออยู่บ้างให้หมดไป

**สี่.-การพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา : ภาคส่วน
ของคณาจารย์ภาคใต้**

การเริ่มต้นของกระแสเสียงที่แสดงความ
เป็นห่วงในชะตากรรมของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
ตลอดจนการเริ่มต้นขึ้นของความพยายามที่จะดูแล
แก้ไข ทะนุถนอม จัดสรร และอื่นๆ เพื่อให้ลุ่มน้ำ

ทะเลสาบสงขลา มีความสวยงาม มีชีวิตที่สมบูรณ์
ตามที่ควรจะเป็น มีคณาจารย์ร่วมอยู่ในสาย
ทางของกระบวนการดังกล่าวอย่างกลมกลืน ใน
ฐานะและบทบาทหน้าที่ เช่น ในฐานะมนุษย์คนหนึ่ง
ที่ดำรงชีวิตอยู่ในบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ใน
ฐานะนักวิชาการ ในฐานะสมาชิกของกลุ่ม องค์กรที่
ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ใน
ฐานะผู้สนใจกิจกรรมแบบการมีส่วนร่วม และอื่นๆ
แต่ในที่นี้จะได้กล่าวถึง ในฐานะที่เป็นคนสร้าง
วรรณกรรมและเชื่อว่าวรรณกรรมมีอำนาจที่จะ
ร่วมสถาปนาวาทกรรมใหม่ได้ รวมทั้งเชื่อว่าลุ่มน้ำ
ทะเลสาบสงขลา (ธรรมชาติอื่นๆ ด้วย) เป็น
เส้นเลือด เป็นหัวใจของประเทศและของโลก
ทำนองเดียวกับคำกล่าวที่ว่า “เด็ดดอกไม้หนึ่ง
ย่อมกระเทือนไปทั้งจักรวาล” หรือการสร้างความ
กลมกลืนกับธรรมชาติและจักรวาล (harmony with
universe) มากกว่าการที่จะทำอะไรเพื่อควบคุมสภาพ
แวดล้อมและจักรวาล (ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม ๒๕๕๓ :
๕๔) ซึ่งเป็นคุณค่าการยืนยันความจริงของวาทกรรม
ใหม่ คณาจารย์หลายคนจึงได้สร้างสรรค์
วรรณกรรมขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งที่มีความ
เกี่ยวข้องกับลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาโดยตรง โดย

อ้อม และที่นำเสนอหรือเขียนถึงธรรมชาติแหล่งอื่นแต่มีน้ำเสียงสอดคล้องกัน ไม่ว่าจะมาจากแง่มุมใดก็ตาม ทั้งในรูปแบบวรรณกรรมที่เรียกว่านวนิยาย เรื่องสั้นและกวีนิพนธ์

“

การล่มสลายของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เกิดจากการพัฒนาที่สั่งตรงลงมาจากส่วนกลางไม่เคยให้ความสำคัญกับท้องถิ่น

”

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เกิดความชัดเจนเกี่ยวกับการอธิบายวาทกรรมการพัฒนาแบบใหม่ กรณีการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา นี้ จะได้กล่าวถึงเฉพาะคนวรรณกรรมภาคใต้และวรรณกรรมเพียงบางส่วนเท่านั้น เพราะเชื่อว่าคนในท้องถิ่นย่อมเข้าใจวิถีชีวิต ความคิดและรสนิยมของคนในท้องถิ่นเดียวกัน ข้อมูลของคนในท้องถิ่นย่อมเป็นข้อมูลที่เกิดจากการกลั่นกรอง วิเคราะห์ สังเคราะห์อย่างเป็นนามธรรมสอดแทรกความเข้าใจที่เป็นประสบการณ์ตรง ข้อมูลเช่นนี้น่าจะเป็นข้อมูลที่มีอำนาจของวรรณกรรม เป็นพลังที่เข้มข้นมากกว่าข้อมูลที่เป็นไปตามหลักเกณฑ์หรือทฤษฎีที่ลากเข้าความ เพราะไม่เข้าใจรากเหง้าทางความคิดของท้องถิ่น แม้จะมองเห็นเป็นรูปธรรมมากกว่าก็ตาม (ยุวฉัตร บุญสนิท ๒๕๔๔ : ๘๗) ไม่ว่าตัวตนของคนวรรณกรรมภาคใต้คนนั้นจะกระโจนเข้าร่วมขบวนการสถาปนาวาทกรรมใหม่นี้ด้วยหรือไม่ก็ตาม

แต่วรรณกรรมของเขาย่อมจะต้องทำหน้าที่อย่างแน่นอน ทั้งในแง่ของการเพิ่มความเข้มข้น ความมั่นใจของแนวคิดต่างๆ ในกระแสของวาทกรรมใหม่ และในแง่ของการเพาะเพิ่มสมาชิกหรือมวลชนผู้สนับสนุนให้มีพลังขับเคลื่อนแนวคิดทำวาทกรรมแบบเก่าทั้งทางตรงและทางอ้อม หากการสร้างสรรคัวรรณกรรมนั้นเกิดจากแรงบันดาลใจจากความล้มเหลวของวาทกรรมการพัฒนาแบบเก่าที่มีต่อธรรมชาติและวิถีชีวิตของคนในปริมณฑลของภาคใต้

ในเบื้องต้นนี้จำเป็นต้องกล่าวถึงคนวรรณกรรมลูกหลานลุ่มทะเลสาบสงขลาที่ชื่อ **อุดมวิเศษสาร** เพราะเขาเป็นนักเขียนที่มีจุดยืนชัดเจนต่อการนำเสนอเรื่องธรรมชาติผ่านวรรณกรรมโดยเฉพาะนวนิยายสี่เรื่อง อันได้แก่ **สายใยแห่งความรัก** ที่นำเสนอเรื่องราวความผูกพันของมนุษย์กับพญานซึ่งกำลังจะสูญพันธุ์ **แผ่นดินวิบโยค** เป็นนวนิยายที่สะท้อนความโหดร้ายของมนุษย์ที่มีต่อมนุษย์ด้วยกันและต่อธรรมชาติ อันเนื่องมาจากอิทธิพลของเศรษฐกิจตามแนวทางวาทกรรมแบบเก่าจนได้รับผลอันเลวร้ายจากธรรมชาติในที่สุด **บทเพลงแห่งนกนางเขน** เขายังสะท้อนเรื่องธรรมชาติที่ควรหวงแหน และเรื่องที่ควรกล่าวถึงอย่างยิ่งนั่นคือ **หมู่บ้านท่าเขิน** เป็นนวนิยายที่ได้รับรางวัลดีเด่น “รางวัลศรี โคมพระจันทร์” ในปี พ.ศ.๒๕๓๔ แม้ผู้เขียนจะวางท่าทีที่เป็นกลางอย่างมากต่อการนำเสนอเรื่องราว แต่ก็ยังสัมผัสได้ถึงน้ำเสียงท่วงโยและหวาดกังวลต่อปัญหาด้วยการสะท้อนถึงชะตากรรมของตัวละครที่ชื่อ “หนูน้อย” และคนอื่นๆ ที่เปลี่ยนไปนั้น เพราะมีตัวแรงที่แอบแฝงเข้ามาในยุคพัฒนาเศรษฐกิจ ทำให้ความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งในด้านชีวิตสังคม ธรรมชาติและอื่นๆ เป็นการสะท้อนสภาพชีวิตรอบลุ่มทะเลสาบที่ชัดเจนในห้วงเวลาขณะนั้น (ประมาณเกือบสองทศวรรษมาแล้ว) ดังเช่น ตอนที่

เขากล่าวว่า “สังคมเล็กๆ ของชาวบ้านทำเช่น และหมู่บ้านชายทะเลใกล้เคียง ได้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ ก่อนหน้านั้น เรื่องที่พูดคุยกัน แต่แต่วันนั้น ไม่ว่าจะเป็นการพบปะกันขณะขอแรง ช่วยกันเข็นเรือลงทะเลหรือขึ้นจากทะเลหรือการ ลงแขกไถนา วิดหนองน้ำ หรือพบปะกันที่วัดในวันพระนั้น แต่เดิมมักเป็นการเล่าเรื่องหนังตะลุง โนรา หรือหนังกลางแปลงที่ใครคนหนึ่งได้ไปดูมาจากที่อื่นๆ ให้เพื่อนบ้านฟัง ตอนนี้เรื่องพูดคุยได้ เปลี่ยนเป็นการพูดถึงราคาที่ดิน มีผู้เสนอราคาซื้อ สูงขึ้นทุกวัน การเลี้ยงกุ้งกุลาดำถูกนำมาแต่งเติม จนแทบกลายเป็นกุ้งเทวดา สามารถบันดาลให้ กลายเป็นเศรษฐกิจได้ในคืนเดียว” (อุดม วิเศษสาธิต ๒๕๓๕ : ๕๙) กอปรกับนวนิยายเรื่องนี้ได้รับรางวัล การแพร่กระจายเรื่องที่สะท้อนปัญหา ความรู้สึก หวาดกังวล ความหวังใฝ่ ย่อมเข้าถึงการรับรู้ของผู้คนทั่วไปได้สะดวกยิ่งขึ้นในยุคสมัยเช่นนี้

ดวงแก้ว กัลยาณิ

เป็นคนวรรณกรรมอีก คนที่ควรจะได้กล่าวถึง เพราะนวนิยายเยาวชนของเธอเรื่อง มุกดากับ สาทราย ได้สะท้อนความ

ผูกพัน อิทธิพลด้านดีที่ทะเลสาบสงขลามีต่อตัวละครหรือก็คือตัวแทนของมนุษย์ในโลกแห่งความเป็นจริงนั่นเอง เช่น “พอเริ่มจำความได้มุกดาก็ได้ยินเสียงคลื่น ได้กลิ่นคาวเค็มของทะเล รู้จักป่า โกงกางและต้นยางคุ่มก็บ้านของมุกดาอยู่ริมทะเลนี้ นา ทะเลสาบซึ่งกว้างใหญ่ มีเกาะเล็กเกาะน้อย มากมาย มีโพงพาง มีเรือพาย บางครั้งก็มีเรือ ดั้งเกมาให้เห็น เด็กๆ ชอบโบกมือให้คนในเรือ มุกดาก็ชอบ พวกเขาเป็นวีรบุรุษของมุกดาเขี้ยวละ เหมือนนักรบกล้าหาญที่ต้องเผชิญหน้ากับคลื่นลม เหมือนนักเดินทางที่จะไปให้ถึงเส้นขอบฟ้า เหมือนรูปปั้นนั่งต่อความเงิบเหงามืดและหนาวเย็น เป็น

กรรมกรใช้แรงงานแสนเหนื่อยหนัก...” (ดวงแก้ว กัลยาณิ ๒๕๓๒ : ๙) เป็นนวนิยายที่มีพลังเต็มเปี่ยม ต่อการปลุกเร้าความรู้สึกของผู้อ่านโดยเฉพาะ เยาวชน ผู้ซึ่งกำลังรับผลต่อการเปลี่ยนแปลงไปของ ทะเลสาบสงขลา ให้เฟื่องพินิจวันเวลาของเขาเหล่านั้น เพื่อนำไปสู่การค้นหาแนวทางฟื้นคืนความ งดงามของทะเลสาบสงขลาต่อไป และเช่นกัน นวนิยายเรื่องนี้ก็ได้รับรางวัลจากคณะกรรมการ พัฒนาหนังสือแห่งชาติ ย่อมมีโอกาสเผยแพร่เข้าสู่ การรับรู้ของเยาวชนหรือผู้คนวัยอื่นได้ง่าย เหมือน อย่างคนวรรณกรรมนามอุโฆษซึ่งเป็นครูของเธอ นามว่า พนม นันทพฤกษ์ ได้กระทำสำเร็จมาแล้ว ระดับหนึ่ง จากผลงานวรรณกรรมหลากหลายรูปแบบ เช่น เด็กชายชาวเล ที่สะท้อนความผูกพันของ มนุษย์กับทะเล รวมทั้งสะท้อนปัญหาต่างๆ ที่ตามมา ในยุคมุ่งเศรษฐกิจ รวมทั้งวรรณกรรมนวนิยายเชิงกวี นิพนธ์ ดั่งผีเสื้อเดือน ก็ได้สำแดงความสัมพันธ์ของ มนุษย์กับธรรมชาติเอาไว้ด้วยท่วงทำนองปรัชญาภิ ผ่านความคิดนึกของชายพเนจร เช่น “-แท้แล้วสิ่ง ในจักรวาลล้วนเป็นองค์รวมที่มีอาจแยกส่วน จำเพาะโดดเดี่ยวได้. มีอาจรู้อะไรอย่างสมบูรณ์ โดยไม่ต้องรู้อันมันสัมพันธ์. แลเมื่อสิ่งล้วนมวล ล้วนสัมพันธ์เป็นเพียงหนึ่งเดียว-ผลหนึ่งที่เกิดแก่สิ่ง หนึ่งจึงต้องส่งผลแก่สิ่งอื่นใดด้วย, ทั้งโดยตรงและ

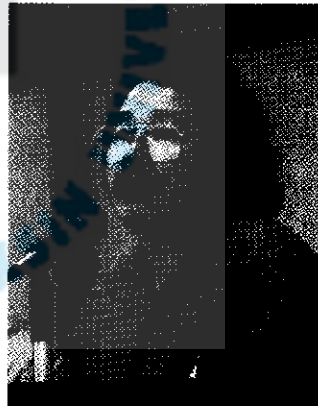

พนม นันทพงษ์

โดยอ้อม-ทั้งโดยที่มนุษย์ได้สัมผัสและไม่รู้.” (พนม นันทพงษ์ ๒๕๓๑ : ๑๐๙) ความคิดความเชื่อเช่นนี้คงจะตอบคำถามได้ว่า เมื่อทะเลสาบสงขลาเปลี่ยนไปเหตุใดวิถีชีวิตผู้คน วัฒนธรรม ศาสนา วรรณกรรมหรืออื่นๆ จึงต้องเปลี่ยนตาม นอกจากนั้นยังมีปรากฏอยู่ในรวมเรื่องสั้นชุด **ดาวที่ขีดเส้นฟ้า** เช่นเรื่อง **ชายแก่ริมทะเลสาบ** ที่สะท้อนความขัดแย้งทางความคิด ความคลั่งใคล้ใจของตัวละครแห่งลุ่มทะเลสาบที่มีต่อการพัฒนาอย่างขาดความสมดุล แม้จะเป็นเพียงกรณีหนึ่ง แต่ก็ย่อมสะท้อนปัญหาในระดับกว้างได้อย่างกลมกลืนด้วยฝีมือและชื่อชั้นของความเป็นคนวรรณกรรมหรือกวีต้นแบบแห่งภาคใต้คนนี้

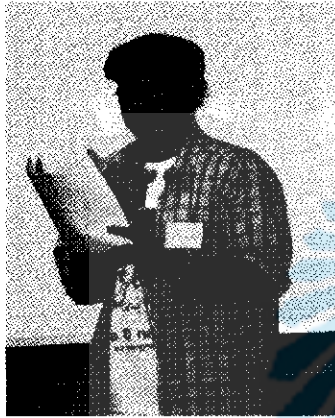
กลุ่มคนวรรณกรรมที่ยิ่งใหญ่และมีชื่อเสียงของภาคใต้คือ **กลุ่มนาคร** เป็นอีกส่วนที่มีบทบาทในการสร้างสรรค์วรรณกรรมเพื่อสะท้อนปัญหาและเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและผู้คนในลุ่มทะเลสาบสงขลาอย่างโดดเด่น เช่น **ประมวล มณีโรจน์** ผู้เป็นหัวเรือใหญ่ของกลุ่มได้สร้างวรรณกรรมที่มีผลต่อความนึกคิดให้ผู้คนสนใจต่อชะตากรรมของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา แม้ว่าโดยน้ำ

เสียงและวิธีการจะแตกต่างจากคนวรรณกรรมอื่นอยู่บ้างก็ตามที่ กล่าวคือ **ประมวล มณีโรจน์** ได้ศึกษาเรื่องราวในลุ่มทะเลสาบสงขลาอย่างถึงรากถึงแก่น จนความคิดความเข้าใจตกผลึกแล้วนำเสนอเรื่องราวออกมาในรูปวรรณกรรมที่มากด้วยชั้นเชิง แม้ส่วนใหญ่จะไม่ได้เห็นเหตุและผลของปัญหาอย่างตรงไปตรงมา แต่ก็สามารถติดตามได้ตามพื้นฐานการรับรู้ของแต่ละคน หรือบางเรื่องอาจต้องอาศัยการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างเข้มข้นในกลุ่มจึงจะเห็นความเลวร้ายที่แอบแฝงอยู่เบื้องหลังเรื่องราวทั้งหมด แต่เรื่องที่เขาสะท้อนให้เห็นไม่ซับซ้อนนักก็มี เช่น เรื่อง **ทุ่งน้ำ** ในรวมเรื่องสั้นชุด **หมู่บ้านวิสามัญ** เขาสร้างให้ตัวละครสะท้อนว่า “...น้ำท่วมหนักเพราะเจ้านายจากอำเภอและเจ้าแก้งโรงเลื่อยมาตัดไม้บนเขาใครๆ ก็รู้ ใครๆ ก็เห็นแต่เขาก็ยังไม่ออกว่ามันจะไปเกี่ยวข้องกับอะไรกันกับเรื่องน้ำท่วม แต่ถ้ามันเป็นจริงอย่างที่ผมใหญ่มาแล้ว เจ้าแก้งโรงเลื่อยและเจ้านายเหล่านั้น ก็น่าจะรับผิดชอบในความเสียหาย ความตาย และสภาพความมอดอยากไร้ที่อยู่อาศัยของทุ่งน้ำทุกคน” (ประมวล มณีโรจน์ ๒๕๔๒ : ๑๒๑) แม้ความจริงจะปรากฏอยู่เสมอมาหลังจากเกิดโศกนาฏกรรมเช่นที่ว่ำนั้นครั้งแล้วครั้งเล่า แต่ก็ยังไม่เคยมีใครรับผิดชอบเลยแม้แต่ครั้งเดียว นี่ก็จะเป็นเหตุประการหนึ่งแห่งการเริ่มต้นทำลายล้างวาทกรรมแบบเก่า ไม่เช่นนั้นแล้วประชาชนธรรมดา

ประมวล มณีโรจน์

สามัญก็จะต้องรับผลอันหนักหนาสาหัสและโหดร้าย
ต่อไปอย่างไม่จบสิ้น การนำเสนอเรื่องราวทำนอง
นั้นยังปรากฏอยู่ในเรื่องสั้นบางเรื่องในรวมเรื่องสั้น
ชุด **บ้านหลังสุดท้ายของตะวัน** เป็นต้น

ไพฑูรย์ ชาญญา

อีกคนหนึ่งที่จะสะท้อนเรื่องราวอันเป็นโคก-
นาฏกรรมแห่งชีวิต วิถีชุมชนในแถบลุ่มทะเลสาบ
สงขลาโดยผ่านรูปแบบวรรณกรรมประเภทเรื่องสั้น
คือ **ไพฑูรย์ ชาญญา** วรรณกรรมกลุ่มลุ่มทะเลสาบ
สงขลาที่ไปปักหลักอยู่ในภาคอีสาน เคยได้รับรางวัล
ใหญ่ คือรางวัลซีไรต์ จากรวมเรื่องสั้นชุด **ก่อกอง
ทราย** ซึ่งวิธีการของ **ไพฑูรย์ ชาญญา** ในการนำเสนอ
เรื่องไม่แตกต่างกันมากนักกับ **ประมวล มณีโรจน์**
เชื่อว่าน่าจะได้รับอิทธิพลซึ่งกันและกันจากบรรยากาศ
ของการแลกเปลี่ยน พูดคุย การช่วยเหลือดูแล
ต้นฉบับ ตลอดจนวิธีการในการจัดกระทำกับข้อมูล
ก่อนที่จะนำเสนอออกมาเป็นเรื่องสั้นหรือรูปแบบ
อื่นๆ เช่นเรื่อง **เพื่อนบุญ** ได้สะท้อนความรุนแรง
ของปัญหาจากการพัฒนาภายใต้วาทกรรมแบบเก่า
ที่ทะเลาะลงกำแพงที่เข้าไปสู่ศาสนสถานด้วยการชี้
ให้เห็นว่ากลุ่มคนที่น่าจะเป็นที่พึ่งหลักหรือชี้ทางออก
ให้ผู้ประสบปัญหาในชุมชน ก็ได้กระโจนออกมาร่วม
วงสนุกสนานและเร่งเร้าให้ปัญหาทวีความรุนแรง

มากขึ้น จนอาจจะเกิดวิกฤตศรัทธาต่อศาสนาต่อ
ความรับรู้ของชุมชนได้ตามความรับรู้ของชุมชน
เช่น ที่เขาได้สะท้อนให้เห็นโดยอาศัยตัวละครที่เป็น
พระสงฆ์ “...ให้เหมือนท่านอาจารย์ชิตหลวงพ่อ ไ้หวย
ไว้เบอร์ห้าท้ายต้นปิ่นไอ้ซึกไว้แจกบ้างซี

แล้วไม่นานทรอกหลวงพ่อก็คงได้อยู่ตึก
เหมือนท่านอาจารย์ มีทีวีพัดลมสบายไปเลย...”
(**ไพฑูรย์ ชาญญา ๒๕๒๔ : ๓๔**) นั้นหมายความว่า
วัตถุเริ่มมีอำนาจเหนือธรรม

ภายใต้การชี้นำของผู้ซึ่งสังคมเคยฝาก
ชะตากรรมเอาไว้ และคนวรรณกรรมอีกคนหนึ่งของ
กลุ่มนาครที่ควรจะถูกกล่าวถึง เพราะเขาได้แสดง
จุดยืนอย่างชัดเจนและตรงไปตรงมา ดูเหมือนจะมี
ท่าทีที่ชัดเจนกว่าสมาชิกคนอื่นของกลุ่มต่อการ
ปกป้องหวงแหนทะเลสาบสงขลา และวิถีชีวิตที่
งดงามรอบลุ่มทะเลสาบสงขลานั้นคือ **‘บุญ ระโนด**
กวีหนุ่มจากทุ่งระโนดผู้เป็นลูกทะเลสาบสงขลาโดย
แท้ วรรณกรรมของเขามีน้ำเสียงเกรี้ยวกราด ดุดัน
ต่อผู้อยู่เบื้องหลังการทำลายทะเลสาบสงขลา รวมทั้ง
ผู้เป็นสาวกข้าทาสบริวารทุกรูปแบบน้ำเสียงเหงา
เศร้าร้ายปวดของชะตากรรมของผู้คนร่วมแดนเกิด
ซึ่งเขาได้แสดงให้เห็นอยู่แล้วอย่างชัดเจนในกวี

‘บุญ ระโนด

นิพนธ์ชุด **คืนวันที่วาดหวัง** เช่น **ใบพทที่ชื่อ นางอุลภษณ์เหนือทะเล** และ **พรายทะเล** รวมทั้งกวีนิพนธ์ชุด **ทะเลดาว** และกวีนิพนธ์ เรื่องสั้นที่เกิดขึ้นมาตามกาลเทศะต่างๆ อีกจำนวนมาก

คนวรรณกรรมอีกส่วนหนึ่งทางฟากฝั่งอันดามัน ที่ได้สร้างสรรค์วรรณกรรมเพื่อสะท้อนเรื่องราวที่เกี่ยวกับทะเลและผู้คนซึ่งถูกกระทำโดยน้ำมือของแผนพัฒนาฯ เช่นกัน เป็นประสบการณ์ร่วมที่สามารถเชื่อมโยงความรู้สึก ความคิดและการแสดงออกที่มีต่อความเลวร้ายทั้งโดยตรงและโดยอ้อม เช่น **วารี วายุ** กวีฝีมือดีจากยุคแสงหา ได้สะท้อนเรื่องราวทะเลและผู้คนที่ถูกกระทำเอาไว้ในกวีนิพนธ์ชุด **ทะเลรุ่มร้อน** แม้นั้นจะเป็นความสะเทือนใจต่อโศกนาฏกรรมของอุรึกลาไว้ผู้คนที่ถูกนำมาเปรียบเป็นเสมือนหนึ่งว่าเป็นคนชายขอบของประเทศดังที่รับรู้กัน แต่มันจะแตกต่างอะไรกันนักกับคนผู้ซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ในลุ่มทะเลสาบสงขลาที่มีสภาพ **“อยู่ก็ยากไปก็แย่”** ปัญหาและโศกนาฏกรรมที่เกิดขึ้นตรงนั้นตรงนี้กระจายอยู่ทั่วภูมิภาค ย่อมเป็นสิ่งเร่งเร้าที่ทรงคุณภาพต่อความสำเร็จในการสถาปนาวาทกรรมแบบใหม่ โดยมีคนวรรณกรรมร่วมสายทางอยู่ด้วย

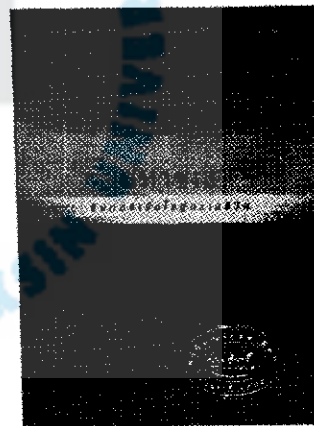
เทือก บรรทัด เป็นคนวรรณกรรมอีกคนหนึ่งที่มีบทบาทโดดเด่นในการสร้างสรรค์วรรณกรรมที่สะท้อนเรื่องราวความดั่งาม คุณค่าของธรรมชาติ ความเลวร้ายของผู้คนเป็นเครื่องมือของวาทกรรมแบบเก่า โดยอาศัยรูปแบบกวีนิพนธ์ เช่น บางบทในกวีนิพนธ์ชุด **กลางคลื่นกระแสนกาล** รวมทั้งกวีนิพนธ์ที่เขาแต่งขึ้นใช้อ่านในกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติทั้งหลายพร้อมกับสหายสนิทที่ชื่อ **พันดา ธรรมดา** นั้นด้วย นอกจากนั้นยังมีคนวรรณกรรมอีกคนซึ่งเป็นลูกศิษย์ของเทือก บรรทัดคือ **วิสุทธิ ชาวเนียม** กวีหนุ่มผู้มีผลงานวรรณกรรมต่อเนื่องในช่วงทศวรรษนี้ เขาได้สะท้อนความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อทะเล ธรรมชาติในแง่มุมที่เชิดชูคุณค่า

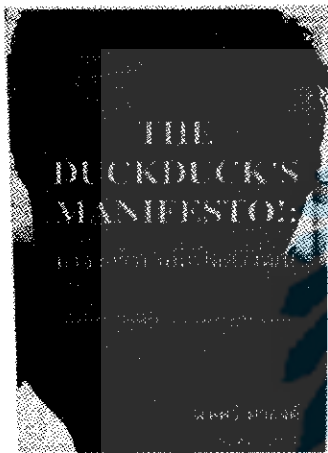
เทือก บรรทัด

อย่างเช่นบางบทที่ชื่อ **คำเสียงคลื่น** หรือ **เดินทางผ่านภูเขา** ในกวีนิพนธ์ชุด **เสียงมีเสื่อ** และรวมทั้ง **คนใจปลุกดอกไม้** เหล่านี้คือการต่อยอดให้เห็นความเลวร้ายที่เป็นอยู่ในขณะนี้ชัดเจนรุนแรงมากขึ้น

คนวรรณกรรมอีกหลายคนแถบฝั่งอันดามัน ที่ได้สร้างสรรค์วรรณกรรมขึ้นมา แล้วมีผลทั้งโดยตรงและโดยอ้อมต่อการสถาปนาวาทกรรมการพัฒนาแบบใหม่ ควรจะได้กล่าวถึงเพิ่มเติมในที่นี้คือ **วรภ วรภา** กวีหนุ่มสตูล เจ้าของกวีนิพนธ์ชุด **หมอกฝัน ม่านฟ้า ท่าฝน** อีกทั้ง **เสนห์ วงศ์กำแหง** กวีหนุ่มใหญ่แห่งเกาะภูเก็ตซึ่งมีผลงานกวีนิพนธ์พิมพ์เผยแพร่อย่างต่อเนื่องอยู่ในมติชนรายสัปดาห์ นักเขียนหนุ่ม **ชนะ เสียงหลาย** มือเรื่องสั้นของ

จังหวัดตรังก็ทำหน้าที่อย่างต่อเนื่อง **จิรภัทร อังศุมาลิ** ศิลปินนักเขียนแห่งเกาะภูเก็ตอีกคนที่ยังมีความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องกับนวนิยายเรื่อง **ปลายคลื่น** หรือแม้แต่ **ไพชัญ ภูวเชษฐ์** ผู้เพิ่งค้นพบว่าตัวเองสามารถเขียนเรื่องสั้นบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับทะเลและธรรมชาติได้ดีและน่าสนใจ

นอกจากนี้คณาวรรณกรรมอีกจำนวนหนึ่งในแถบลุ่มทะเลสาบสงขลาที่ได้สร้างวรรณกรรมเกี่ยวกับวิถีชีวิตและทะเลสาบสงขลาอยู่บ้าง และดูเหมือนจะยิ่งเพิ่มปริมาณและคุณภาพมากยิ่งขึ้นอย่างน้อยก็ในห้วงเวลาที่กระแสการพัฒนาลุ่มทะเลสาบสงขลากำลังเขียวกราก เพราะแนวทางที่กำลังดำเนินการอยู่ภายใต้วาทกรรมการพัฒนาแบบใหม่นั้น เชื่อว่าสอดคล้องกับเจตจำนงของคนวรรณกรรมที่มีต่อการดูแลโลกอย่างแน่นนอน จึงได้เห็นบทกวีของมือเรื่องสั้นช่อกระเจาของเรื่องสั้นชุด **กาหลอ นาม ชาคริต โภชะเรือง** อยู่บ้าง ได้เห็น และได้ยินกวีนิพนธ์บางบทของกวีหนุ่มโพสโตโมเดิร์นผู้หลงใหลเพลงลูกทุ่งที่ชื่อ **มนตรี ศรีรงค์** ได้ยินน้ำเสียงจากบทกวีหลายบทของ **รณมา โรชา** ที่มีต่อทะเลสาบสงขลาในกวีนิพนธ์ชุด **บางดวงตาสุกใสในดวงดาว** เล่มล่าสุดนี้ เช่น บทที่ชื่อว่า **เรือ** และ

มินาคมแห่งทะเลน้อย รวมทั้งกวีหนุ่มใหญ่ผู้มีความรอบรู้เรื่องราวรอบทะเลสาบสงขลาอย่างดีจนได้ชื่อว่าปราชญ์แห่งคาบสมุทรมหานคร นั่นคือ **ทร ดิษสุวรรณ** ซึ่งได้พูดถึงทะเลสาบสงขลาผ่านบทกวีมายาวนาน ทว่ายังกระจัดกระจายอยู่และยังไม่ได้เผยแพร่อีกมากมาย และนับรวมถึงคิตกวีหนุ่ม **ชาญณรงค์ เทียงธรรม** ผู้เฝ้ามองทะเลสาบสงขลาด้วยความห่วงใยผ่านบทเพลงและบทกวีต่างกรรมต่างวาระกันอยู่เนืองๆ

สุดท้ายคงต้องกล่าวถึงคณาวรรณกรรมมือรางวัล กานติ ณ ศรีธธา ซึ่งได้พิสูจน์ฝีมือมารวมสองทศวรรษกับรางวัลมากมาย เช่น รางวัลดีเด่นจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ด้านกวีนิพนธ์ ๒ ครั้ง จากชุด **แก่นซิ่นตามลำพัง และหมายเหตุจากสวนโมกข์** ล่าสุดคือรางวัลเชว่นอะวอร์ดจากกวีนิพนธ์ชุด **ลิลิตหล้ากำสรวล** และอื่นๆ อีกหลายรางวัล งานวรรณกรรมของเขาที่กล่าวถึงในที่นี้คือกวีนิพนธ์ชุดล่าสุดที่มีชื่อเล่นว่า **ที่ซึ่งขุนเขาทะเลลูเมฆ** โดยเฉพาะบทที่ชื่อว่า **สงขลา-สองทะเล** แม้ว่าบทนี้จะไม่โดดเด่นมากนักในแง่วรรณศิลป์ แต่จะได้ยกบางส่วนมาแสดงให้เห็น เป็นการยืนยันท่าทีของคนวรรณกรรมที่มีต่อทะเลสาบสงขลาและพร้อมกันยืนยันถึงคุณค่าของทะเลสาบสงขลารวมทั้งธรรมชาติทั้งหมด เขาเขียนไว้ดังนี้

ดูลิทะเลหลวง	น้ำทั้งปวงอันศักดิ์สิทธิ์
กราบไหว้ได้ข้อคิด	ว่าน้ำนี้มีบุญคุณ
น้ำนี้แหละสร้างโลก	สร้างลมโบกมาเจือจุน
สร้างเมฆงามละมุน	สร้างต้นไม้ให้พึ่งพิง
สร้างคนและสร้างสัตว์	สร้างสารพัดเพื่อแอบอิง
น้ำเอ๋ยไม่เคยทิ้ง	จากหน้าที่ที่เคยทำ
น้ำนี้คือทะเล	มหาน้ำเป็นลำน่าน
กล่อมโลกคลายโศกซ้ำ	และกล่อมใจหายวังเวง
เราสร้างสิ่งใดบ้าง	เป็นหนทางของเราเอง
เป็นเพลงสักหนึ่งเพลง	เพื่อกล่อมน้ำทดแทนคุณ

กานดี ณ ศรีธา

หากว่าไม่เคยสร้าง	ช่างอ้างอ้างช่างไร้บุญ
มีบาปมากักตุน	อยู่ในใจให้หม่นหมอง
มาเกิดมาสร้างโลก	เพื่อคลายโศกที่ครอบครอง
เพื่อน้ำอันเนื่องนอง	จะรักเรานานเท่านั้น

นั่นคือจำนวนหนึ่งของคนวรรณกรรมที่พอจะกล่าวถึงได้ในที่นี้ ยังมีคนวรรณกรรมอีกเป็นจำนวนมากที่สร้างคุณูปการต่อการสถาปนาวาทกรรมการพัฒนาแบบใหม่ และต่อการรุกเข้าเปิดพื้นที่กันครั้งใหญ่ เพื่อพิสูจน์ความจริงของวาทกรรมการพัฒนาแบบใหม่ให้เป็นที่ประจักษ์ในปริมณฑลแห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ห้า-บทสรุป-ลาโรง

วาทกรรมการพัฒนาแบบใหม่ที่ได้รับการสถาปนาขึ้นมาอย่างชัดเจน สง่างาม ในการจัดทำแผนแม่บทพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ทว่ามิได้หมายความว่านี่คือ

ชัยชนะที่สำเร็จแล้ว ยังต้องพิสูจน์คุณค่าความจริงของวาทกรรมใหม่นี้อีกยาวนาน ในระหว่างเวลาหลังจากนี้ สวาทของวาทกรรมแบบเก่าอาจจะย้อนมาอ้างความชอบธรรมอีกระลอก และจะเป็นการอ้างความชอบธรรมที่ผ่านการเรียนรู้มาแล้วเป็นอย่างดี การต่อสู้ ทำทหายอาจจะรุนแรง แผลมคม และเป็นต่อกว่าวันนี้ หากความคิดของการสถาปนาในครั้งนี้ไม่สามารถขับเคลื่อนไปสู่ความยั่งยืนได้จริง หรือยังปล่อยให้เกิดปัญหารุนแรงขึ้นมาอีกในรูปแบบอื่นๆ ที่สามารถนำไปสู่การอ้างความชอบธรรมดังว่า-, แน่แน่นอนที่สุดว่า คนวรรณกรรมภาคใต้ก็ต้องร่วมกันขับเคลื่อนต่อไป ทั้งด้วยวรรณกรรมที่ทรงพลังอำนาจหลากหลายรูปแบบ ด้วยบทบาทหน้าที่อื่นๆ ที่พึงมีพึงเป็นได้ในกาลเทศะอันเหมาะสม เพื่อปิดกันวาทกรรมแบบเก่ามิให้ทวนกลับมาอำนาจได้อีกตลอดกาล ☺

บรรณานุกรม

- กองบรรณาธิการ. "เราทุกคนมีสิทธิ์รับผิดชอบต่อทะเลสาบสงขลา" ใน **จดหมายข่าวโครงการจัดทำแผนแม่บทพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา**. ๑(๑) : ๖-๗ : พฤศจิกายน ๒๕๔๖.
- กองบรรณาธิการ. "หลากหลายความเห็นมากำต่อการพัฒนา 'ทะเลสาบสงขลา'" ใน **จดหมายข่าวโครงการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาหลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา**. ๑(๑) : ๘-๑๑ : พฤศจิกายน ๒๕๔๖.
- กานติ ณ ศรีทธา. "สงขลา-สองทะเล" ใน **ที่ซึ่งขุนเขาทะเลเมฆ**. กรุงเทพฯ : สยามอินเตอร์บุคส์, ๒๕๔๖.
- จาสะรี เชียงทอง. "ชุมชนกับการจัดการทรัพยากร : ศักยภาพและการต่อสู้ท้องถิ่น" ใน **พลวัตของชุมชนในการจัดการทรัพยากร** : กระบวนทัศน์และนโยบาย. กรุงเทพฯ : กองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๓.
- ชูศักดิ์ วิทยากัด. "ชุมชนกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในภาคเหนือ" ใน **พลวัตของชุมชนในการจัดการทรัพยากร** : กระบวนทัศน์และนโยบาย. กรุงเทพฯ : กองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๓.
- ดวงแก้ว กัลยาณี. **มุกดาภิเษการุ่ย**. กรุงเทพฯ : ต้นอ้อ, ๒๕๓๒.
- ยก ชูบัว. "ทะเลร้องไห้" ใน **จดหมายข่าวโครงการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาหลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา**. ๑(๑) : ๔ : พฤศจิกายน ๒๕๔๖.
- ประมวล มณีโรจน์. "ทุ่งน้ำ" ใน **หมู่บ้านวิสามาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. สงขลา : ประภาคาร, ๒๕๓๒.
- พนม นันทฤกษ์. **คังผีเสื้อเลื่อน**. กรุงเทพฯ : เทียนวรรณ, ๒๕๓๑.
- ไพฑูริย์ ธัญญา. "เพื่อนบุญ" ใน **กอกองทราย**. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ, ๒๕๒๘.
- ยุรัตน์ บุญสนิท. "อำนาจวรรณกรรม : กรณีเรื่องสั้นกลุ่ม 'นาคร'" ใน **ทักษิณคดี**. ๖(๑) มิถุนายน ๒๕๔๔.
- เริงชัย ต้นสกุล. "ทะเลสาบสงขลาศักยภาพในการพัฒนา" ใน **ทักษิณคดี**. ๓(๑)ตุลาคม ๒๕๓๕ - มีนาคม ๒๕๓๖.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. "ชีวิตวัฒนธรรมกับความเชื่อในสังคมไทย." ใน **มองอนาคต : บทวิเคราะห์เพื่อปรับเปลี่ยนทิศทางสังคมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ : มูลนิธิภูมิปัญญา, ๒๕๔๓.
- ศุภชัย เจริญวงศ์. **ถอดรหัสการพัฒนา**. กรุงเทพฯ : เดือนตุลา, ๒๕๔๔.
- สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์. **การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองไทย**. กรุงเทพฯ : คบไฟ, ๒๕๔๒.
- สุเมธ ต้นติเวชกุล. "พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการพัฒนาชนบท." ใน **ภูมิปัญญากับการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิภูมิปัญญาและมูลนิธิหมู่บ้าน, ๒๕๓๖.
- อาคม พันธ์ยะ. "ก่อนทะเลสาบจะมีเขื่อน." **ทักษิณคดี**. ๓(๑) ตุลาคม ๒๕๓๕-มีนาคม ๒๕๓๖. **พลวัตของชุมชนในการจัดการทรัพยากร** : กระบวนทัศน์และนโยบาย. กรุงเทพฯ : กองทุนการสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๓.
- อุดม วิเศษสาธิต. **หมู่บ้านท่าเขิน**. กรุงเทพฯ : ผู้จัดการ, ๒๕๓๕.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. "พลวัตสังคม-วัฒนธรรม : ความอยู่รอดหรือหายนะ." ใน **มองอนาคต : บทวิเคราะห์เพื่อปรับเปลี่ยนทิศทางสังคมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ : มูลนิธิภูมิปัญญา, ๒๕๔๓.